

КАФЕДРА ХОРОВОГО ТА ОПЕРНО-СИМФОНІЧНОГО ДИРИГУВАННЯ

СИЛАБУС

з вибіркової дисципліни «Практикум із церковного співу»

Освітній рівень	Перший (бакалаврський рівень)	Курс	4
Ступінь освіти	Бакалавр	Семестр	8
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	ECTS	4
Спеціальність	025 Музичне мистецтво	Аудиторних годин	32
Освітньо-професійна програма	Хорове та оперно-симфонічне диригування	Лекції	
Статус	За вибором	Практичні/семінарські	32
		Самостійна робота	88
		Семестровий контроль	Залік – 8 семестрі

Інформація про викладача

ПІБ, посада	Яструб Олена Миколаївна, викладач
Профіль викладача	Яструб О.М. https://scholar.google.com.ua/citations?user=HX9jGV0AAAAJ&hl=uk ORCID:0000-0001-7503754
e-mail	Яструб О.М. olenayastrub@gmail.com

Анотація навчальної дисципліни

Силабус навчальної дисципліни «Практикум із церковного співу» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів та магістрів. Силабус укладено відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчання. Силабус визначає обсяги знань, які здобувачі освіти повинні опанувати відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної

характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу вибіркової дисципліни «Практикум із церковного співу», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень.

Метою вивчення вибіркової навчальної дисципліни є ознайомлення здобувачів освіти з жанрами та формами богослужбового співу, зокрема з системою осьмогласся; практичне опанування хоровими навичками у царині богослужбової практики з проєкцією набутих знань у хоровій діяльності диригента-хормейстера (в тому числі, регентської спрямованості).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі освіти повинні **знати:**

- специфіку церковного співу в контексті богослужбової практики;
- особливості побудови системи осьмогласся;
- основні елементи церковної музичної мови;
- принципи одноголосного співу (церковної монодії), двоголосся та багатоголосся;
- специфіку хорового виконання піснеспівів різних традицій (наприклад, знаменного, київського, киево-печерського, грецького, болгарського, галицького та почаївського розспівів);
- постановку та функціонування співочого дихання;
- жанрово-стильову специфіку духовної музики;
- усталений канонічний репертуар вітчизняної богослужбової традиції, в тому числі – у композиторській інтерпретації минулого і сьогодення.

Уміти:

- узагальнити музично-теоретичні підходи до вивчення церковного хорового мистецтва;
- застосовувати професійну термінологію в системі богослужбової комунікації;
- координувати спів партії з внутрішнім слухом;
- утримувати ладові устої та мелодію на заданому висотному рівні;
- читати з аркуша богослужбові твори різних складів фактури та складності у відповідності до їх виконавських вимог;

Здобуті знання та уміння забезпечують формування таких **компетентностей**, зокрема, *загальних компетентностей*:

- ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК7. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

- ЗК9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК12. Здатність працювати автономно.
- ЗК14. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Спеціальних (фахових):

- СК1. Здатність демонструвати достатньо високий рівень виконавської майстерності.
- СК2. Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності.
- СК3. Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
- СК4. Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
- СК6. Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
- СК7. Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.
- СК9. Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.
- СК11. Здатність оперувати професійною термінологією.
- СК12. Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.
- СК13. Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.
- СК17. Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.
- СК18. Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми вибіркова навчальна дисципліна спрямована на формування **програмних результатів навчання:**

- ПРН1. Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність володіння інструментом (голосом) на належному фаховому рівні під час виконавської діяльності.
- ПРН2. Володіти методами та навичками оркестрової та ансамблевої гри (ансамблевого/хорового співу), репетиційної роботи та концертних виступів.
- ПРН4. Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.

- ПРН5. Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.
- ПРН8. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.
- ПРН12. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.
- ПРН15. Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.
- ПРН17. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

Зміст вибіркової навчальної дисципліни

Тема 1. Історія становлення церковного хорового мистецтва періоду Київської Русі. Монодія. Опанування здобувачами освіти візантійського розспіву на прикладі *Kirie eleison*.

Тема 2. Жанри богослужбового співу. Осьмогласся. Спів недільної стихіри, тропаря та кондака воскресного, однієї пісні ірмосу (за вибором) 1-го гласу.

Тема 3. Будова Всенічного бдіння. Осьмогласся. Спів недільної стихіри, тропаря та кондака воскресного, однієї пісні ірмосу (за вибором) 2-го гласу.

Тема 4. Роль хорового співу в вечірньому богослужінні. Практичне опанування малої, великої та потрійної ектенії. Осьмогласся. Спів недільної стихіри, тропаря та кондака воскресного, однієї пісні ірмосу (за вибором) 3-го гласу.

Тема 5. Будова Божественної Літургії. Осьмогласся. Спів недільної стихіри, тропаря та кондака воскресного, однієї пісні ірмосу (за вибором) 4-го гласу.

Тема 6. Специфіка темпо-ритму та звуковедення в церковному співі Божественної літургії. Осьмогласся. Спів недільної стихіри, тропаря та кондака воскресного, однієї пісні ірмосу (за вибором) 5-го гласу.

Тема 7. Антифонний спів двох клиросів як одна з основних особливостей церковного богослужіння. Осьмогласся. Спів недільної стихіри, тропаря та кондака воскресного, однієї пісні ірмосу (за вибором) 6-го гласу.

Тема 8. Практичне опанування здобувачами вищої освіти принципів антифонного співу на прикладі двох воскресних антифонів «Благослови душе моя Господа» та «Хвали душе моя Господа» київського розспіву. Осьмогласся. Спів недільної стихіри, тропаря та кондака воскресного, однієї пісні ірмосу (за вибором) 7-го гласу.

Тема 9. Традиція розспівного читання та виконання силабічних піснеспівів. Осьмогласся. Спів недільної стихіри, тропаря та кондака воскресного, однієї пісні ірмосу (за вибором) 8-го гласу.

Тема 10. Піснеспіви молебнів.

Тема 11. Панахида в церковному обіході.

Тема 12. Вінчання. Основні піснеспіви.

Тема 13. Центральні піснеспіви Великого посту. Опанування здобувачами освіти Αὐτῆ Παρθένε Нектарія Егінського грецькою мовою.

Тема 14. Паралітургійна хорова творчість в українській музичній культурі.

Форми та технології навчання.

У процесі вивчення вибіркової дисципліни здобувачі вищої освіти відвідують аудиторні (практичні) заняття та передбачена самостійна позааудиторна робота, що виконується здобувачем вищої освіти поза аудиторією, інформаційні технології (аудіо та відеофіксації виконавських дій).

Навчальні ресурси.

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу Viber, Messenger, Telegram тощо;

Навчання проводиться за допомогою сервісів Google Meet (відеотелефонний зв'язок), Google Forms (програма для адміністрування опитувань), Google Drive (сховище даних), Google Таблиці (табличний редактор), Документи Google (онлайн-текстовий редактор). Користування сервісами безкоштовне на основі ліцензії Cloud Identity Free Edition. Для доступу до зазначених сервісів необхідно мати акаунт Google (обліковий запис) – це система загальних акаунтів для користування сервісами Google. Використовуються застосунки Google Disk, Google Meet, Padlet, Zoom тощо;

використовуються фонди фонотеки та бібліотеки Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Система оцінювання.

Кількість балів	Національна шкала	ECTS шкала
90-100	Відмінно	A
82-89	Добре	B
75-81	Добре	C
64-74	Задовільно	D
60-63	Задовільно	E
35-59	Незадовільно	FX
1-34	Незадовільно	F

Критерії оцінювання знань здобувачів освіти.

90–100–A – відмінно. Здобувач освіти відповідально та свідомо ставиться до вимог дисципліни. Бездоганно володіє системою осьмогласся, точно інтонує, демонструє виразну вокальну дикцію. Володіє творчим підходом у інтерпретації духовного хорового твору. Знає професійну термінологію, може надати грамотне визначення всіх термінів. Обізнаний із сучасними підходами і концепціями музичного навчання. Опрацьовує матеріал на продуктивному та творчому рівнях. Володіє належним обсягом позапрограмного матеріалу, яким

користується під час відповіді. Творчо ставиться до завдань, рекомендованих для самостійного вивчення.

82–89–В – добре. Здобувач освіти проявляє старанність та наполегливість. Добре володіє системою осьмогласся, вокально-хоровими навичками співочого дихання, чистотою інтонування. Здатний самостійно узагальнювати та аналізувати вивчений матеріал; натомість при висвітленні матеріалу припускається незначних неточностей у логіці викладу. Опрацьовує теоретичний матеріал на репродуктивному та частково – пошуковому рівнях. Уміє зіставляти і узагальнювати.

75–81–С – добре. Здобувач освіти виявляє достатній рівень засвоєння музичного матеріалу, але допускає значні погрішності в інтонуванні. Володіє системою осьмогласся на середньому рівні з окремими помилками. Добре чує власні неточності в інтонуванні та виразності співу, швидко реагує на них. Виконує стандартні практичні завдання з незначними помилками, які в змозі самостійно виправити і пояснити.

64–74–D – задовільно. Здобувач освіти проявляє недостатню самостійність. Не в повному обсязі володіє системою осьмогласся. Вокально-технічні навички недостатньо стійкі, не може продемонструвати свою партію голосом сольо. Виконує стандартні практичні завдання з помилками, які в змозі пояснити після виправлення викладачем. Частково виявляє ініціативу під час навчальних занять.

60–63–E – задовільно. Здобувач освіти демонструє нестабільність у роботі, не відповідально ставиться до дисципліни. Володіє системою осьмогласся на низькому рівні. Проявляє формальне відношення над виразністю у співі, не вміє досягти кінцевого результату, має серйозні погрішності в інтонуванні. Не виявляє пізнавального інтересу до навчальної дисципліни.

0–34–F – незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни). Виявлено суттєву непідготовленість здобувача освіти до проведення практичних занять з церковного співу, незнання навчального матеріалу, ознайомлений з навчальним матеріалом, відтворює його на рівні окремих фрагментів, що становлять певну складову змісту навчальної дисципліни

Інклюзивне навчання.

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта.

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається участь здобувачів освіти у міжнародних та вітчизняних наукових конференціях, творчих конкурсах, відвідування культурно-мистецьких заходів тощо.

Політика курсу.

Робота в курсі має відповідати вимогам «Положення ХНУМ імені І. П. Котляревського про академічну доброчесність»

<http://num.kharkiv.ua/share/docs/normat1%8C.pdf> та «Кодексу академічної доброчесності ХНУМ імені І. П. Котляревського»
<http://num.kharkiv.ua/share/docs/normat/%96.pdf>

Рекомендована література

1. Антоненко М. Духовна пісня православної традиції в контексті розвитку культури України періоду Незалежності. Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць. Київ: Міленіум, 2015. Вип. 28. С. 122–130.
2. Болгарський Д.А. «Божественна Літургія, Богослужбові піснеспіви Православної Церкви». Інститут мистецтв НПУ імені М. Драгоманова. Київ, 2008. 115 с.
3. Воскресний октоїх і загальна мінея ; з благословення Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета ; [при підготовці до друку даної книги комісія взяла до уваги попередні видання українською та церковнослов'янською мовами]. – К. : Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2001. – 764 с.
4. Гусарчук Т. Артемій Ведель: постать митця у контексті епох: монографія. Ніжин, 2017. 768 с.
5. Догматики вісьмох гласів з рукопису XVI століття / передмова і редактори Кр. Ганнік, Ю. Ясіновський / Інститут Літургійних Наук Львівської Богословської Академії, Lehrstuhl für Slavische Philologie JuliusMaximilian Universität Würzburg. [Антологія української церковної монодії, 1]. – Львів : ЛБА, 2002. – 22 с.
6. Жулковський Б. Жанр кондака в українському церковно-моноподійному співі XV – XIX століть : дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 2015. 213 с.
7. Зінченко В. Фіти Октоїха в українському церковно-моноподійному співі кінця XVI – першої половини XVIII століть : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Харків, 2014. 17 с.
8. Камінська О.Г. Еволюція нотації візантійсько-слов'янського культурного простору: від невменної системи до київського п'ятилінійного нотопису [Текст]: автореф. дис. ... канд. мистецтвознав: 17.00.03; Львів. нац. муз. акад. імені М. В. Лисенка. Львів, 2010. 19 с.
9. Медведик Ю. Українська духовна пісня XVII – XVIII ст.: монографія. Львів: Вид-во УКУ, 2006. 324 с.
10. Октоїх нотного співу / Київська православна богословська академія Української Православної Церкви Київського Патріархату ; упоряд. В. Матвієнко. – К. : Видання Київської Патріархії УПЦ Київського Патріархату, 2013. – 128 с.
11. Підгорбунський М.А. Запровадження багатоголосої музики в українській духовній культурі: монографія Київ: КНУКІМ, 2021. 367 с.
12. Сиротинська Н. Богородична гімнографія у вимірах духовної культури України XI–XVII століть : дис. ... док. мистецтвознавства. Київ, 2017. 450 с.

13. Ткаченко А. Українська сакральна монодія в сучасній композиторській творчості : дис. ... канд. мистецтвознавства. Львів, 2016. 185 с.
14. Цалай-Якименко О. Духовні співи давньої України : Антологія. Київ : Музична Україна, 2000. 220 с.
15. Шевчук О. Київський наспів у контексті церковно-монодичного співу України та Білорусі XVII – XVIII століть (джерела, жанри, риси стилістики) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ. 20 с.
16. Шевчук О. Наспів церковний. *Українська музична енциклопедія* / Гол. редкол. Г. Скрипник; Національна Академія Наук України; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2016. Том 4. С. 45–50.
17. Ясиновський Ю. Українська монодія ранньомодерної доби в музично-аналітичному дискурсі. *Історія української музики: Дослідження*, вип. 22 / УКУ, Львівська національна музична академія ім. М.Лисенка. Львів, 2014. 84 с.
18. Ясиновський Ю. Візантійська гимнографія і церковна монодія в українській рецепції ранньомодерного часу. Львів, 2011. 468 с.
19. Архів клавирів та партитур. URL: <http://operascores.ucoz.com/>
20. Choral Public Domain Library (cpdl.org) / Архів світової хорової музики URL: http://www2.cpdl.org/wiki/index.php/Main_Page.